

- nauky Ukrainy vid 27 kvitnja 2001 r. № 5/8-21 // Informacijnyj zbirnyk Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. – 2001. – №13. – S. 3-10.
- Bespaljko, 1989* – Беспалко В. Р. Слагаемые педагогической технологии / В. Р. Беспалко. – М.: Педагогика, 1989. – 302 с.
- Gheval, 2000* – Gheval P. A. Zagalni princypy vykorystannja komp'juter na urokakh riznykh typiv.// Komp'juter v shkoli ta sim'ji. / P. A. Gheval – 2000. – №3. – S. 33-34.
- Selevko, 2005* – Selevko Gh. Suchasni osviti tekhnologiji : Dobirka statej // Vidkrytyj urok: rozrobky, tekhnologiji, dosvid. / Gh. Selevko – 2005. – №19-20. – С. 23-40.
- Chernilevs'kyj, 2002* – Chernilevs'kyj D.V. Innovacijni tekhnologiji ta dydaktyčni zasoby suchasnoji profesijnoji osvity / D.V. Chernilevs'kyj, V.B. Moisejev. – М. : MGhYU. 2002 – S. 87-89.

УДК 371.134

Тетяна Козій

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядається реалізація нових підходів та методів, які забезпечать якісну професійну підготовку майбутніх фахівців на основі компетентнісного підходу та фахової компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. Визначаються чинники поєднання інтелектуального, комунікативного, морального, когнітивного та інформаційного освітнього компонентів саморозвитку особистості. Особливою складністю набуття фахових знань у системі професійної компетентності майбутнього фахівця полягають в тому, що вони формуються на декількох рівнях: методологічному, теоретичному, особистісному, методичному, технологічному. Визначаються і різні вимоги до професійної компетентності майбутнього фахівця: поєднання теоретичних знань і практичної підготовки, володіння літературною діловою письмовою й усною мовою, знання однієї з європейських мов, уміння розробляти технічну документацію і користуватися нею, уміння користуватися комп'ютерною технікою та іншими засобами зв'язку й інформації, знання психології та етики спілкування, володіння навичками управління професійною групою або колективом і т.ін.

Ключові слова: компетентність, професійна підготовка, фахова компетентність, компетентнісний підхід, ключові компетенції, саморозвиток, самореалізація.

В статье рассматривается реализация новых подходов и методов, которые обеспечат качественную профессиональную подготовку будущих специалистов на основе компетентностного подхода и профессиональной компетентности будущих специалистов в процессе профессиональной подготовки. Определяются факторы сочетание интеллектуального, коммуникативного, нравственного, когнитивного и информационного образовательного компонентов саморазвития личности. Особой сложностью получения профессиональных знаний в системе профессиональной компетентности будущего специалиста заключается в том, что они формируются на нескольких уровнях: методологическом, теоретическом, личностном, методическом, технологическом. Определяются и разные требования к профессиональной компетентности будущего специалиста: сочетание теоретических знаний и практической подготовки, владение литературным деловой письменной и устной речью, знание одного из европейских языков, умение разрабатывать техническую документацию и пользоваться ею, умение пользоваться компьютерной техникой и другими средствами связи и информации, знание психологии и этики общения, владение навыками управления профессиональной группой или коллективом и т.д.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, компетентностный подход, ключевые компетенции, саморазвитие, самореализация.

The article deals with the implementation of new approaches and methods that provide high-quality training of future specialists based competency approach and professional competence of future

professionals in the training. Identify factors combining intellectual, communicative, moral, cognitive information and educational components of self-identity. Difficulty acquiring special expertise in system of professional competence of future specialist lies in the fact that they are formed at several levels: methodological, theoretical, personal, methodological, technological. Identify and different requirements for professional competence of future specialist: a combination of theoretical knowledge and practical training, possession of literary business written and spoken language, knowledge of a European language skills to develop technical documentation and use it, the ability to use computers and other means communication and information, knowledge of psychology and ethics of communication, possession of skills management professional group or team, etc.

Key words: *competence, training, professional competence, competence approach, key competencies, self-development, self-realization.*

Постановка проблеми. Україна знаходиться в процесі реформування, в тому числі і освітньої галузі, спрямованому на досягнення рівня світових стандартів. В освіті – це орієнтація, перш за все, на підготовку конкурентоспроможних на вітчизняному та європейському ринках праці фахівців з професійної освіти, які матимуть необхідні знання, навички та компетенції. Задоволення попиту на ринку праці відповідними фахівцями, необхідно здійснювати через створення оптимальних організаційно-педагогічних умов для модернізації та подальшого розвитку самої системи професійної освіти. Одним із ефективних напрямів модернізації у професійній освіті є компетентнісний підхід, метою якого є формування в майбутнього фахівця фахової компетентності.

У зв'язку з цим, основною вимогою до вищих навчальних закладів України є реалізація нових підходів та методів, які забезпечать якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. Таким підходом є компетентнісно-орієнтоване навчання, яке у широкому розумінні полягає в засвоєнні майбутніми фахівцями теоретичних знань і використання цих знань для вирішення конкретних практичних завдань, які виникають у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували Н. Абашкіна, В. Биков, Г. Васянович, П. Воловик, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Я. Камінецький, О. Коваленко, Н. Ничкало, Т. Нейлор, Л. Пуховська, Л. Романишина, В. Сидоренко, С. Сисоєва, М. Сметанський, А. Сущенко, Л. Сущенко, Т. Сущенко, І. Хейстер, П. Яковишин, Т. Яценко та ін. Учені О. Абдулліна, В. Бондар, Ф. Гоноболін, Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, В. Семиченко. Дослідження умов формування готовності майбутнього фахівця до самоосвіти, самовиховання, професійного саморозвитку та самовдосконалення привертало увагу таких учених, як С. Єлканов, Ю. Калугін, М. Костенко, О. Кучерявий, О. Малихін, І. Наумченко, Л. Рувінський, Т. Степанова, Т. Тихонова, П. Харченко.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових публікацій з проблем формування фахової компетентності, понятійний апарат, що

характеризує суть цього підходу в освіті, ще не достатньо обґрунтований. Немає науково-методичних розробок, що стосуються особливостей формування фахової компетентності майбутніх випускників вузів, викладачі яких не завжди уявляють, як можна реалізовувати компетентнісний підхід у навчанні.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження, що розкривають зміст та особливості формування фахової компетентності майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки, обґрунтування умов впливу освітнього середовища на покращення їх підготовки.

Вклад основного матеріалу. Основу професійної підготовки фахівця нового покоління, на думку більшості вчених є оволодіння фундаментальними професійними знаннями, спрямовані на перебудову структури і змісту наукового знання; встановлення зв'язків між навчальними дисциплінами, які дозволять формувати у майбутніх фахівців цілісне уявлення про педагогічну діяльність і підвищення ступеня їх застосування в практичній діяльності.

Як зазначає Н. Побірченко, вітчизняні освітні традиції сьогодні використовують для опису освіченості і професіоналізму майбутніх фахівців систему понять «знання, уміння, навички», що дозволяє вже переглянути поняття «компетентнісний підхід» з тим, щоб визначити місця нових категорій і їх взаємодію з тими категоріями, які вже стали традиційними [Побірченко, 2012: с.25].

Слід зазначити, що вимоги роботодавця до випускників висувуються не тільки і не стільки в форматі «знань», скільки в таких дефініціях способів діяльності, як «уміння», «здатність», «готовність». Отже, мова йде про особливі освітні результати системи професійної освіти, у рамках яких знання виступають необхідною, але недостатньою умовою досягнення затребуваної якості професійної освіти, тобто мова йде про «професійну компетентність» і такі її складові, як спеціальні професійні і ключові компетенції, професійно важливі якості особистості фахівця, обумовлені особливостями професійної діяльності.

Особливістю компетентнісного підходу в освіті є поєднання інтелектуального, комунікативного, морального, когнітивного та інформаційного освітнього компонентів. Крім того, важливим завданням сучасної освіти є визначення складових компетентності, що забезпечують якість освіти.

Саме тому, на думку науковців (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.), необхідно переорієнтувати навчальні програми і педагогічні технології на компетентнісний підхід, а це вимагає перегляду специфіки побудови освітнього середовища професійної підготовки. Адже саме компетентнісний підхід забезпечує формування фахової компетентності як інтегрованого багаторівневого утворення у цілісній професійній структурі особистості майбутнього фахівця, спрямовується на досягнення поставленої мети, є показником

сформованості професійно необхідних знань, умінь, навичок, якостей, цінностей і практичного досвіду самостійної та пошуково-дослідної роботи.

Складністю набуття фахових знань у системі професійної компетентності майбутнього фахівця полягають в тому, що вони формуються на декількох рівнях:

1) методологічному – знання загальнофілософських закономірностей, особливостей суспільної детермінації сучасних освітніх цілей, вимог до сучасного фахівця, норм педагогічної професії та ін.;

2) теоретичному – знання законів, принципів, правил педагогіки, психології; психологічних закономірностей розвитку особистості; принципів гуманістичної педагогіки;

3) особистісному – мотивація педагогічної діяльності, вияв моральних якостей, ціннісних орієнтацій особистості;

4) методичному – проектування та конструювання навчально-виховного процесу на засадах особистісно-орієнтованого підходу;

5) технологічному – знання методів і прийомів навчання та виховання; суті демократичного стилю управління пізнавальною діяльністю; обізнаність з методиками, інноваційними технологіями.

Але більше усвідомлюється та істина, що основою прогресивного розвитку кожної країни і всього людства в цілому є сама Людина, її моральна позиція, багатопланова доцільна діяльність, її культура, освіченість, професійна компетентність».

Тому сучасна професійна освіта повинна враховувати можливості та потреби людини й бути спрямованою на виховання і формування активної особистості, що дає можливість зі створенням належних педагогічних умов.

Значущим у контексті таких умов є забезпечення творчої співпраці та духовної взаємодії студентів і викладачів на засадах діалогу; моделювання ситуацій для активізації творчого мислення і прагнення до самовираження, самореалізації та самовдосконалення; організація самостійної роботи студентів, що є запорукою самонавчання і саморозвитку; забезпечення тісного зв'язку з професійним середовищем; підвищення педагогічної майстерності викладачів з орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості.

До формування професійної компетентності, реалізації професійного самовдосконалення належать: внутрішні (природні здібності, самоосвіта, саморозвиток, самовиховання, самоствердження, вольові якості та характер особистості) та зовнішні (кваліфікаційні вимоги, потреби суспільства, держави, особистість викладача, соціум, сім'я).

Для формування професійної компетентності особливе значення в сучасних умовах набуває інноваційна спрямованість змісту і технологій професійної освіти.

Найважливішою проблемою професійної освіти, зокрема і в забезпеченні ефективних умов формування професійної компетентності, є вкрай недостатнє матеріально-технічне забезпечення навчального процесу (лабораторій, баз практики, обладнання і т. ін.) [Білинський, 2012: с. 15-21].

На Всесвітньому конгресі поставлені були такі вимоги до випускника вишу (м. Портсмут, 1992 р.):

– професійна компетентність (поєднання теоретичних знань і практичної підготовки, здатність здійснювати всі види професійної діяльності, визначені освітнім стандартом спеціальності або спеціалізації);

– комунікативна готовність (володіння літературною діловою письмовою й усною мовою, знання однієї з європейських мов, уміння розробляти технічну документацію і користуватися нею, уміння користуватися комп'ютерною технікою та іншими засобами зв'язку й інформації, знання психології та етики спілкування, володіння навичками управління професійною групою або колективом);

– розвинута здатність до творчих підходів у вирішенні професійних завдань, уміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях і умовах, аналізувати проблеми ситуації, умови, завдання; розробляти план дій; готовність до реалізації плану і відповідальності за його виконання;

– стійке, усвідомлене, позитивне ставлення до своєї професії, прагнення до постійного особистісного і професійного удосконалення; володіння методами техніко-економічного аналізу виробництва з метою його раціоналізації, оптимізації, а також методами екологічного забезпечення виробництва й інженерного захисту навколишнього середовища;

– розуміння тенденцій і основних напрямків розвитку науки і техніки.

Даний факт підтверджує висновок, що із всієї сукупності компетенцій більшість дослідників компетентісного підходу в освіті виділяють ключові компетенції, які мають загальнофункціональний характер. Це – знання, уміння, навички і здатності, необхідні для адаптації і продуктивної діяльності в професійній діяльності.

Професійна компетентність спеціаліста є інтегративною системною якістю, яка характеризує потенційні можливості особистості (знання, уміння, досвід), рівень і динаміку їх розгортання в актуальній сфері, готовність розробляти професійні дії і реалізовувати їх на практиці.

Професійна компетентність тісно пов'язана зі змістом підготовки фахівця і є його складовою. Більшість фахівців під професійною компетентністю розуміють сукупність *ключової, базової і спеціальної компетентності*.

Ключова компетентність потрібна для будь-якої професійної діяльності і пов'язана з успіхом особистості у швидкоплинному світі. Актуальність ключових компетенцій обумовлена і тими функціями, які виконують ключові професійні компетенції в життєдіяльності кожної

людини. Це – формування у людини здатності навчатися, зокрема навчатися самостійно, забезпечення випускникам, майбутнім працівникам, більшої гнучкості у взаємостосунках з роботодавцем, становлення репрезентативності для зростання успішності в конкурентному середовищі існування.

Базова компетентність відображає специфіку певної професійної діяльності (педагогічної, інженерної, медичної тощо). У професійній педагогічній діяльності базовою вважається компетентність, яка допомагає вибудовувати професійну діяльність у контексті вимог до системи освіти на певному етапі розвитку суспільства.

Спеціальна компетентність відображає специфіку конкретної предметної або надпредметної сфери професійної діяльності. Спеціальну компетентність можна розглядати як реалізацію ключових і базових компетентностей у певній сфері професійної діяльності.

Усі три види компетентностей взаємопов'язані, одночасно розвиваються і формують професійну компетентність фахівця.

Висновок. Удосконалення системи освіти та підвищення якості професійної підготовки в Україні – визначальна соціокультурна проблема, вирішення якої полягає у приведенні освіти у відповідність до нових соціально-економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямків освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства і ресурсів держави, створенні освітянських програм, необхідних для послідовного економічного і соціального розвитку суспільства, а також індивідуального культурного самовираження особистості в суспільстві [Міляєва, 2011: с. 7].

Серед засобів реалізації процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців у ВНЗ необхідно: запровадити спецкурс «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців (за спеціальностями)»; поєднати педагогічну і виробничу практику та збільшити кількість годин по їх проведенню з ціллю покращення знань та набуття практичного досвіду; стимулювати до наукової діяльності та розробки нових освітніх програм.

Застосування зазначених умов та засобів реалізації дозволить сприяти покращеному процесу формування професійної компетентності у майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

- Білинський, 2012 – Білинський А. М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя / А. М. Білинський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. – Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук; ред. кол. : Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – Тернопіль, 2012. – № 2. – С. 15-21.
- Побірченко, 2012 – Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н. С. Побірченко // Education and Pedagogical Sciences» («Освіта та педагогічна наука»). – 2012. – №3. – Режим доступу : <http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2012/N3/article/4>.

REFERENCES

- Bilynskiy, 2012* – Bilynskiy A. M. Tvorche osvitho-informatsiine seredovyshe yak chynnyk rozvytku osobystosti vchytelia / A. M. Bilynskiy // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. – Ser. Pedahohika / hol. red. H. Tereshchuk; red. kol. : L. Vozniuk, V. Kravets, V. Madzihon [ta in.]. – Ternopil, 2012. – № 2. – S. 15-21.
- Pobirchenko, 2012* – Pobirchenko N. S. Kompetentnisnyi pidkhd u vyshchii shkoli: teoretychnyi aspekt / N. S. Pobirchenko // Education and Pedagogical Sciences» («Osvita ta pedahohichna nauka»). – 2012. – №3. – Rezhym dostupu : <http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2012/N3/article/4>.
- Miliaieva, 2011* – Miliaieva V. R. Formuvannia fakhovoi kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtziv u systemi pidvyshchennia kvalifikatsii : monohrafiia. – Drohobych : Redaktsiino-vydavnychiy viddil Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni I. Franka, 2011. – 298 s.

УДК 37:305(477)

Володимир Кравець

ІДЕЇ СЕКСУАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А. С. МАКАРЕНКА І В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Стаття присвячена проблемі сексуальної педагогіки як новітнього напрямку у вітчизняній педагогічній науці ХХ століття. Питання сексуальної соціалізації дітей, сексуальної просвіти та виховання, статевого питання розглянуто у історико-педагогічному ракурсі. Представлені погляди А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського на проблему статевої соціалізації дітей та юнацтва. Підкреслюється ігнорування повоєнною школою проблеми статевого виховання учнів та лицемірність радянського дискурсу про сексуальність. З'ясовано особливості сексуальної соціалізації в українській педагогіці та шкільній практиці в роки незалежності України. Зроблено висновок, що викликом часу є розвиток сексуальної педагогіки як соціально-педагогічної проблеми.

Ключові слова: сексуальна педагогіка, сексуальна соціалізація, статево питання, сексуальна просвіта виховання дітей, педагогічна наука.

Статья посвящена проблеме сексуальной педагогики как нового направления в отечественной педагогической науке XX века. Вопросы сексуальной социализации детей, сексуального просвещения и воспитания, полового вопроса рассмотрено в историко-педагогическом ракурсе. Представлены взгляды А. С. Макаренко и В. А. Сухомлинского на проблему половой социализации детей и юношества. Подчеркивается игнорирование послевоенной школой проблемы полового воспитания учащихся и лицемерие советского дискурса о сексуальности. Определены особенности сексуальной социализации в украинской педагогике и школьной практике в годы независимости Украины. Сделано вывод о том, что требованием времени является развитие сексуальной педагогики как социально-педагогической проблемы.

Ключевые слова: сексуальная педагогика, сексуальная социализация, половой вопрос, сексуальное просвещение и воспитание детей, педагогическая наука.

The article deals with the problem of sexual pedagogy as a modern direction in the Ukrainian pedagogy of XX century. The issues of sexual socialization of children, sexual education and sexual question in the historical and pedagogical perspective are examined. The pedagogic views of